

Polonya'daki Türk Dili ve Edebiyatı Bölümlerinde Öğrenim Gören Öğrencilerin Türk Edebiyatı Bilgi Düzeyleri*

Cem ERDEM**

Öz

Yurtdışında gerçekleştirilen Türk dili ve edebiyatı öğretimi dil öğretimi odaklı olarak gerçekleştirilmektedir. Bununla birlikte öğrencilerin Türk edebiyatı konusunda da bilgi sahibi olmaları amaçlanmaktadır. Bu çalışmanın amacı; Polonya Türkoloji bölümlerinde öğrenim gören öğrencilerin Türk edebiyatı bilgi düzeylerini tespit etmektir. Bu çalışmada tarama modeli kullanılmıştır. Araştırma 2012-2013 ve 2013-2014 eğitim öğretim dönemi bahar yarıyıllarında Polonya'da Jagiellon Üniversitesi, Varşova Üniversitesi ve Adam Mickiewicz Üniversitesi Türkoloji bölümlerinde öğrenim gören 3. sınıf öğrencilerinden tabakalı seçkisiz örnekleme ile seçilmiş 34 öğrenciyle gerçekleştirilmiştir. Sonuçlar istatistikî olarak bağımsız örneklem t testi ve tek faktörlü varyans analizi (ANOVA) ile anlamlandırılmış ve sonuçlar tablolaştırılmıştır. Çalışmada ölçme aracı olarak Türk edebiyatı akademik başarı testi kullanılmıştır. İlgili uygulamaya yönelik olarak test sonuçlarının güvenilirlik katsayısı (Cronbach alpha) 0,95 olarak bulunmuştur. Araştırma sonunda çalışma grubu öğrencilerinin edebiyat başarılarının düşük düzeyde ve bölümler arasında anlamlı farklılıklar olduğu tespit edilmiştir. Elde edilen bulgular ilgili bölümlerdeki eğitim programlarının gözden geçirilmesi gerekliliğini ortaya koymuştur.

Anahtar Kelimeler: Polonya, Türk dili ve edebiyatı öğretimi, Türkoloji.

Turkish Literature Knowledge Levels of Students Studying at Turkish Language and Literature Departments in Poland

Abstract

Turkish language and literature education carried out abroad is realized with a focus on language teaching. However, it is also intended for students to have knowledge of the Turkish literature. The purpose of this study was to determine the Turkish literature knowledge level of the students in the Turkology departments in Poland. Survey model was used in this study. The survey was carried out in the Spring semesters of the academic years 2012-2013 and 2013-2014 with thirty-four third year students in the Turkology departments of Jagiellon University, Warsaw University and Adam Mickiewicz University in Poland who were selected using stratified random sampling method. The data were analyzed, using independent samples t-test and single factor analysis of variance (ANOVA) and the results were tabulated. The Turkish literature academic achievement test was used as the measurement tool in the study. The reliability coefficient of the test results (Cronbach alpha) was found to be 0.95. At the end of the study, it was determined that literature achievement of the study group students was at a low level and that there were significant differences among the departments. The findings indicated the necessity of revising the curricula in those departments.

Keywords: Poland, Turkish language and literature teaching, Turkology.

* Bu çalışma "Polonya'daki Türkoloji Bölümlerinde Türk Dili ve Edebiyatı Eğitimi ve Öğrencilerin Türkçe Becerileri" isimli doktora tezinden üretilmiştir

** Dr.; Adam Mickiewicz Üniversitesi, Asya Araştırmaları Ana Bilim Dalı, Türk Moğol ve Kore Dilleri Dalı, Poznan/Polonya, cemerdem@gmail.com.

Giriş

Türkoloji, Türklerin tarihini, dilini, edebiyatını, etnografyasını inceleyen bilim dalı olarak günümüzde Türkiyat, Türklük bilgisi ya da Türklük bilimi kelimeleriyle eş anlamlı olarak kullanılmaktadır (TDK, 2005). İlk dönem Türkoloji çalışmaları hem millî ve tarihî hem de dinî ve kültürel boyutlarıyla Türklerin dünya görüşlerini ortaya koymayı amaçlamıştır. Tarihsel kaynaklar, oryantizmin kolonyalist, Türkoloji'nin ise emperyalist aşamada doğduğunu bildirmektedir (Oral, 2004). 18 ve 19. yüzyılın şarkiyatçıları, Türk kültür ve düşünce hayatının ortaya konulması ile Türklerin siyasi ve kültürel geleceklerini şekillendirmenin onların dinî, edebî ve kültürel geçmişlerini belirlemekten geçtiğinin farkındaydı (Coşkun, 2011). Bu nedenle Türkoloji enstitüleri ilk aşamada bu emperyalist düşünceye hizmet etmek amacıyla doğrultusunda başlamıştır. Bunun en belirgin örneklerinden biri olarak Rusya'da yakın doğu siyaseti amacına hizmet etmek için Türkçe bilen tercümanlar yetiştirilmeye başlanmış, I. Petro Bilimler Akademisi (1724-1725) kurulmuş ve bu çatı altında şarkiyat ve Türkoloji çalışmalarına ayrı bir önem verilmiştir (Açık, 2011).

Türklerin tarihte bilinen en eski yabancı komşuları; Çinliler, Araplar ve Farslardan sonra Slav halklarıdır. Slavlarla, Türkler arasındaki en eski ilişki Kiev Rusya'sı oluşmadan önceki (6. asırdan önce) dönemlerde gerçekleşmiştir. Türk ve Slav kavimleri ilk defa Ural'ların güneyinde ve Rusya ovasında karşılaşmışlardır. Hunlar, Avarlar, Peçenekler, Hazarlar ve Kıpçaklar bu dönemde Slavlarla sınır komşusu olan Türk kavimleridir (Arslan, 2012). Bu komşuluk ilişkileri, dil öğrenme ihtiyacını da beraberinde getirmiştir.

Avrupalıların Türkçe öğrenmesi, Osmanlı Devleti'yle kurdukları ticari ve siyasi münasebetlerin artmasına sebep olmuş ve bunun tabii neticesi olarak birçok üniversitede Türkoloji bölümleri açılmıştır. 19. asrın sonlarında ve 20. asrın başlarında gerçekleşen bazı önemli buluşlar ise, Türkoloji'nin müstakil bir ilim dalı olarak doğmasını sağlamıştır (Ercilasun, 1983). Özellikle Osmanlı İmparatorluğu döneminde Türkçenin Avrupalılar tarafından öğrenilmesi ihtiyacı daha belirgin bir biçimde ortaya çıkmıştır.

Yine bu bağlamda Polonya'da Türkçe, Osmanlı Türkçesi çalışmaları ve öğreniminin tarihi Polonya ile Osmanlı İmparatorluğu arasındaki siyasi ilişkilerin başladığı yıllara, 15. yüzyılın ikinci yarısına dayanır. Osmanlı İmparatorluğu ve Lehistan-Litvanya arasında resmi temaslar sırasında görev yapan ilk tercümanlar anayurtlarında Türkçe konuşan Tatarlar ve Ermenilerdi. 17. yüzyıldan sonra ise bu görev Polonyalılar tarafından devralındı. Özellikle 17. yüzyılda Türkçenin Polonya'da rağbette olan bir dil olduğu ve veliaht prens Jan Sobieski tarafından konuşulan bir dil olduğu bilinmektedir. Bununla birlikte ilk Türk dili ve tarihi ile ilgili çalışmaların gerçek anlamda 19. yüzyılda başladığı ifade edilebilir. Bu dönemde İgnacı Pietraszewski, Josef Sekowski, Jan Rechman, Wladyslaw Kotwicz gibi önemli isimler

çalışmaları ile Türkoloji alanının Polonya'da gelişimine katkıda bulunmuşlardır (Abrahamowicz. 1984; Majda, 2001).

Polonya Türkoloji çalışmalarında yakın dönemde gerçekleştirilen araştırmaları daha çok dil bilim çalışmaları oluşturmaktadır. Kwiatkowski (2010) Polonya Türkoloji sahasında son dönemde edebiyat üzerine çalışmaların az olmasını yeni dönem araştırmacıların Arapça ve Farsça bilgisinin az olmasına bağlamaktadır. Polonya'da azınlık olarak yaşayan ve Polonya tarihinde önemli yerleri bulunan Tatar ve Karaylarla ilgili çalışmalarının bir gelenek hâlinde devam ettirilmekte olduğu gözlenmektedir. SSCB'nin dağılmasından sonra Avrupalı pek çok Türkolog Türkiye dışında yeni araştırma sahalarına yönelmiş ve burada edindikleri bilgileri diplomatik, ekonomik, politik vb. amaçlara yönelik olarak anlamlandırmaya çalışmıştır. Bu bağlamda Türkoloji bölümlerinin çalışmaları durağan bilgiler yığını olarak değil, sosyal uygulamalara kaynaklık eden mühim çalışma alanları olarak algılanmalıdır. Özellikle Türklerin Avrupa medeniyetine katkılarının sorgulandığı bu günlerde, Avrupa'daki Türkoloji bölümlerinin çalışmalarının daha anlamlı hâle geldiğini söylemek mümkündür (Özdemir, 2005).

Polonya'da Türkoloji bölümlerinin üç yıllık lisans, iki yıl yüksek lisans ve dört yıllık doktora programı olarak tasarlandığı görülmektedir. Türkoloji bölümü öğrencilerinin uzmanlık alanlarında yetkinleşmelerini sağlayabilmek amacıyla Türkoloji'ye giriş, kültür antropolojisi, Türk edebiyatı, Türk tarihi, Türk dili, metin okuma, Türk kültürü ve edebiyatı, Osmanlıca, İslam tarihi gibi dersler verilmektedir. Bu dersler kendi içerisinde yıllara göre seviyelendirilerek aktarılmakta ve öğrenciler ilgili alanlarda uzmanlaşmaları amaçlanmaktadır. Türk edebiyatı dersi öğrencilerin Türk dili beceri düzeylerinin yükselmesi ile birlikte öğrencilerin ilgi alanlarına giren bir ders özelliği göstermektedir.

Türk edebiyatı dersi, Polonya Türkoloji bölümlerinde okutulan zorunlu dersler arasında bulunmaktadır. Bölümlerde bu dersin öğretimine farklı yıllarda "Türk Edebiyatına Giriş" ismiyle başlanmakla birlikte devamı olan bir ders niteliği göstermektedir. Türk edebiyatı dersi için Fuat Köprülü'nün edebiyat tarihi tasnifini esas alan bir yaklaşımla konuların ele alındığı görülmektedir. Öncelikle Türk edebiyat tarihlerinin farklı devirlerinin kısa görünümü ele alınmakta sonrasında Türk edebiyatının problemleri tanımlanmaktadır. Bu derslerde Türk dilindeki edebi eserlerin şekil, stil ve içeriği analiz edilmektedir.

Genel sınıflandırma içerisinde

- İslam Öncesi Türk edebiyatı
- Sözlü edebiyat: Sav, sagu, koşuk, destanlar.
- Yazılı edebiyatı: Orhon yazıtları ve eski Uygur edebiyatı
- İslam devri Türk edebiyatı (Sufiler, Halk edebiyatı, şiirler) yer almaktadır.

Bu döneme kadar olan bölümde Orhon yazıtları, Kültigin, Bilge Kaan, Tonyukuk, Irk Bitig ve diğer Uygur metinleri, Uygur dönemindeki dini ve dini olmayan metinler, Manehizm, Budizm, Kodeks Komenikus ve Oğuzname'den seçilmiş parçalar, Kutadgu Bilig'den seçilmiş parçalar, Atabet'ül Hakayık, Divanı Hikmet, Kısas'ül Enbiya ve Kısası Yusuf'tan seçilmiş metinler ele alınmaktadır. İslami dönem Türk edebiyatı içinde halk edebiyatı için "Âşık Veysel, türkü, mani, destan", Tekke edebiyatı kolu içerisinde Yunus Emre, Hacı Bektaş, Mevlana; Divan edebiyatı içerisinde, Hoca Dehhani, Ali Şir Nevai, Necati Beg, Fuzuli, Baki, Nef'i, Nedim, Şeyh Galip karşımıza çıkmaktadır.

Bu dönem sonrasında; Tanzimatla başlayan yenileşme hareketi, sosyal ve siyasi değişimler ele alınmaktadır. Bununla birlikte Tanzimat dönemindeki değişimlerin edebiyata etkisi, Tanzimat döneminden itibaren edebi türlerin değişimi bir bütünlük içinde ele alınmaktadır.

- Tanzimat edebiyatında; İbrahim Şinasi, Ziya Paşa, Namık Kemal, Ahmed Mithat, Şemsettin Sami, Ali Suavi, Recaizade Mahmut Ekrem, Abdülhak Hamit Tarhan;
- Servet-i Fünun edebiyatında Tefrik Fikret, Halit Ziya Uşaklıgil, Mehmet Rauf, Hüseyin Cahit Yalçın;
- Fecri Ati dönemi için Ahmet Haşim ve bağımsız yazarlar ele alınmaktadır.
- Millî Edebiyat Dönemi, Cumhuriyetin ilk dönemleri, sosyal ve siyasi olaylar, realizim, naturalizm ve köy enstitüsü tecrübeleri, beş hececiler üzerine odaklanmaktadır.
- Cumhuriyet Dönemi edebiyatı, Edebî Gruplar: Yedi Meşale (Yaşar Nabi, Cevdet Kudret), Garip (O. Veli Kanık, O. Rifat Horozcu, M. Cevdet Anday), Hisar (M. Faik Ozansoy, Mehmet Çınarlı, İlhan Geçer, Gültekin Samanoğlu), İkinci Yeni (Cemal Süreya, İsmet Özel, İlhan Berk, Ece Ayhan), Mavi (Teoman Civelek, Bekir Çiftçi, Ahmet Oktay) ele alınmaktadır.
- Bağımsız yazarlar ise Faruk Nafiz Çamlıbel, Orhan Seyfi Orhon, Mehmet Akif Ersoy, Nazım Hikmet, Reşat Nuri Güntekin, Yakup Kadri Karaosmanoğlu, Halide Edip Adivar, A. Hamdi Tanpınar, Peyami Safa, Nazım Hikmet, Tarık Buğra, Yaşar Kemal, Oğuz Atay, Aziz Nesin, Adalet Ağaoğlu, Hıfzı Topuz, Ayşe Kulin, Orhan Pamuk, Elif Şafak'tır.

Dönemlere ilişkin konularla birlikte Türk edebiyatı dersi için aşağıdaki kazanımlar verilmiştir.

- Öğrenciler tarih boyunca Türk yazarlar ve Türk edebiyatındaki en önemli akımlar hakkında bilgi sahibidir.
- Türk edebiyatının en önemli eserleri hakkında bilgi sahibidir.
- Metin okuma, şiir tahlili, sözlük çalışmaları, özellikle diyalektoloji sözlükleri, farklı temel terimlerin (aşk, dert, Tanrı) nasıl karşılandığını bilir.

Polonya'daki Türk Dili ve Edebiyatı Bölümlerinde Öğrenim Gören Öğrencilerin Türk Edebiyatı Bilgi Düzeyleri

- Türk edebiyatının tarihçesini anlatabilir,
- Türk edebiyatında yer alan şiirlerin önemli özelliklerini anlatabilir,
- Divan edebiyatının önemli şairleri ve eserlerini sıralayabilir,
- Edebi tarih bağlamında eserleri tahlil edebilir,
- Yeni metinler üzerinde çalışırken öğrendiklerini kullanabilir,
- Sözlük ve diğer kaynakları kullanabilir,
- Kültürler arası farklılıklardan haberdardır,
- Divan edebiyatında geçen mazmunlardan haberdardır.

Kazanımlar geniş bir konu dağılımını içerecek şekilde tasarlandığı görülmektedir. Bununla birlikte Türk edebiyatı dersi sürelerinin kısıtlı olması ele alınacak konuların öğretmen tercihi ve öğrenci ilgisine doğrultusunda şekillendirilmesini gerekli kılmıştır. Edebi tasnifte dikkat çeken diğer bir bulgu ise her dönemi temsil edecek önemli isimlere yer verilmiş olmasıdır.

Bu bilgiler ışığında Polonya'daki Türkoloji bölümleri; Türk kültür, tarih, sanat, dil ve edebiyatla ilgili bilgi birikimini Türk dili ve edebiyatı öğretimiyle öğrencilere kazandırılmaya çalışmaktadır. Bu çalışmayla Türkçe beceri ve edebiyat düzeylerinin tespiti yoluyla öğrenci kazanımları, Batılı aydınların Türkoloji alanındaki çalışmaları ve modern Polonya Türkoloji'sinin yönü hakkında tespitlerde bulunmanın alan yazına katkıda bulunacağı düşünülmektedir.

Yöntem

Bu bölümde araştırmanın modeli, çalışma grubu ve veri toplama süreci hakkında bilgi verilmiştir.

Araştırmanın Modeli

Bu çalışma için tarama modeli ile desenlenmiştir. Büyüköztürk, Çakmak, Akgün, Karadeniz, ve Demirel'e göre (2008) bu yöntem eğitim alanında, sadece durumları ya da olayları betimlemenin ötesinde olası ilişkileri araştırarak olguyu daha iyi anlamaya ve tahminlerde bulunmaya yönelik çalışmalar yapmaya imkân tanımaktadır.

Çalışma Grubu

Çalışma grubunu, Polonya'daki Türkoloji bölümlerinde öğrenim gören 3. sınıf öğrencilerinden tabakalı seçkisiz örnekleme ile seçilmiş öğrenciler oluşturmaktadır. Katılımcılar, öğrenim gördükleri dönem (süre) açısından benzer özellik göstermektedir.

Araştırma 2012-2013 ve 2013-2014 eğitim öğretim bahar yarıyılarında,

- Jagiellon Üniversitesi- Krakov
- Varşova Üniversitesi - Varşova
- Adam Mickiewicz Üniversitesi- Poznan

Üniversiteleri Türkoloji bölümlerinde gerçekleştirilmiştir. Çalışma grubunun bölüm ve cinsiyet değişkenine göre dağılımı Tablo 1'de gösterilmiştir.

Tablo 1. Çalışma Grubuna İlişkin Betimleyici Veriler

Bölümler		Cinsiyet			
		Kız	Erkek	Toplam	
Çalışma Grubu	Krakov	N	10	-	10
		%Grup	%100	%0	%100
		%Toplam	%29.4	%0	%29.4
	Varşova	N	11	2	13
		%Grup	%84.6	%15.4	%100
		%Toplam	%32.3	%5.8	%38.2
	Poznan	N	10	1	11
		%Grup	%90.1	%9.9	%100
		%Toplam	%29.4	%2.9	%32.4
Toplam	N	31	3	34	
	%Toplam	%91.2	%8.8	%100	

Buna göre çalışma toplamda 34 öğrenci ile gerçekleştirilmiştir. Öğrencilerin 3'ü erkek 31'i kızdır.

Verilerin Analizi

Araştırmada öğrencilerin edebiyat başarılarını belirlemek amacıyla Türk edebiyatı akademik başarı testi (EBT) geliştirilmiştir. Akademik başarı testinin geliştirilmesinde Fuat Köprülü'nün Türk edebiyat tarihi tasnifi (Köprülü, 1981) kullanılmıştır. Bu edebiyat tarihi tasnifinin Polonya Türkoloji bölümleri edebiyat öğretiminde de kullanılıyor olması bu araştırma için tercih edilmesini uygun hâle getirmiştir. Başarı testini geliştirmek amacıyla öğretim programı dikkate alınarak bir kazanım listesi oluşturulmuş, sonrasında bu kazanımlara uygun sorular hazırlanmıştır. Bununla birlikte Türk edebiyatı başarı testi için belirtke tablosu hazırlanmış ve soru dağılımının çalışma amacına uygun olarak testte yer bulması sağlanmıştır. Bu belirtke tablosunda sorular ve kazanımlar Bloom taksonomisinin bilişsel alanına göre düzenlenmiştir. Soruların kapsam geçerliliğini sağlamak için üniversitelerin ortaöğretim Türk dili ve edebiyatı öğretmenliği eğitimi bölümünde görevli bir profesör ve 3 uzmana sunulmuş, sorular içerik ve şekil yönünden incelenmiştir. Tüm değerlendiricilere testin ana amacı hakkında bilgi verilmiş ve değerlendirmelerin dayandırılması istenen kriterler de testle birlikte bir form halinde sunulmuştur. Her bir kazanımın sınırlı sayıda bir soru ile ölçülmesi ve belirtke tablosunda yer alan

konuların testte temsil edilmesi zorunlulukları göz önünde bulundurularak testten bazı sorular çıkartılmıştır.

EBT 15 adet çoktan seçmeli ve 10 adet açık uçlu sorudan oluşan 25 soru şeklinde tasarlanmıştır. Çoktan seçmeli sorular yanında açık uçlu sorulara da ağırlıklı bir biçimde yer verilmiş ve öğrencilerin cevabı bilmeden doğru soruyu işaretlemelerinin olabildiğince önüne geçilmeye çalışılmıştır. Böylelikle başarı testinin güvenilir sonuçlar vermesi sağlanmaya çalışılmıştır. Olası EBT puanları 0 ile 100 puan arasındadır ve yüksek puanlar edebiyat bilgisi bakımından daha yüksek bir başarıya işaret etmektedir. Türk edebiyatı başarı testi (EBT) son hâlini aldıktan sonra çalışma grubu üzerinde uygulanmıştır. Dağılımın normallik gösterip göstermediği "Kolmogorov- Simirnov testi" ile sınıanmış ve Türk edebiyatı başarı (F(1-34)= 0,327, p= 0,53 p>0.05) olarak değerlendirilmiş ve varyansların eşit olduğu da görülmüştür. Veriler "p>0.05" hipotezini karşıladığı için bu çalışma kullanılan verilerin varyanslarının normal dağılım gösterdiği kabul edilmiştir. İlgili uygulamaya yönelik olarak test sonuçlarının güvenilirlik katsayısı (Cronbach alpha) 0,95 olarak bulunmuştur. Başarı testinden elde edilen sonuçlar öğrenci başarı düzeyleri bağlamında elde edilen bulgularla tartışılmıştır.

Bulgular

Türk edebiyatı başarı testi edebî dönemler dâhilinde 3 bölüm hâlinde tasarlanmıştır. Bu çalışmada EBT'ye ilişkin dönemler ana başlıklar hâlinde değerlendirmeye alınmıştır. EBT'ye ilişkin bulgular doğru yanıtlar ve yüzdeler bakımından incelenmiş sonuçlar kendi içinde gruplandırılmış ve tablo haline getirilerek sunulmuştur.

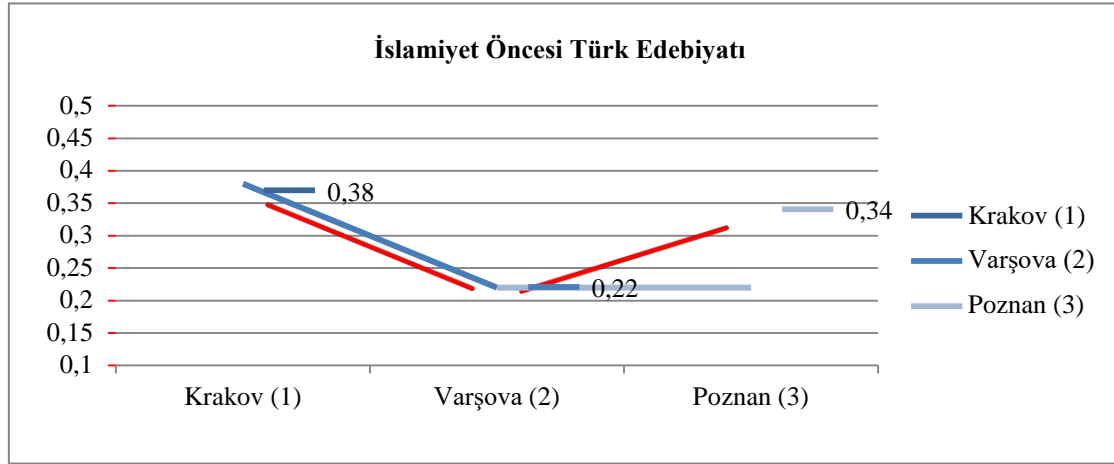
İslamiyet Öncesi Türk Edebiyatı Dönemi

Polonya Türkoloji bölümlerinde öğrenim gören öğrencilerin İslamiyet öncesi Türk edebiyatı dönemi sorularından elde ettikleri puanlara ilişkin betimleyici veriler tablo 2'de verilmiştir.

Tablo 2. İslamiyet Öncesi Türk Edebiyatı Dönemine İlişkin Betimleyici Veriler

Üniversiteler	N	$\bar{X}$	S	En düşük Puan	En Yüksek Puan
Krakov (1)	10	,38	,17	,20	,60
Varşova (2)	13	,23	,19	,00	,60
Poznan (3)	11	,34	,15	,20	,60
Toplam	34	,31	,18	,00	,60

Türk edebiyatı başarı testinin İslamiyet öncesi Türk edebiyatı bölümüne ilişkin ortalamaları incelendiğinde Krakov $\bar{X}$ =,38; Varşova $\bar{X}$ =,22 ve Poznan $\bar{X}$ =,34 olarak tespit edilmektedir. EBT İslamiyet öncesi Türk edebiyatı dönemine ilişkin ortalama puanlar arasındaki değişim şekil 1'de gösterilmektedir.

Şekil 1. İslamiyet öncesi Türk edebiyatı değişim grafiği

Elde edilen bulgular ışığında Krakov Jagiellonski Üniversitesi Türkoloji bölümü öğrencilerinin daha yüksek ortalamalara ($\bar{X} = 38$) sahip olduğu tespit edilmektedir. Polonya Türkoloji bölümlerinde öğrenim gören öğrencilerin İslamiyet öncesi Türk edebiyatı dönemi puanları arasında anlamlı bir fark olup olmadığını belirlemek amacıyla Anova testi yapılmış, sonuçları tablo 3'te gösterilmiştir.

Tablo 3. İslamiyet Öncesi Türk Edebiyatı Dönemine İlişkin Anova Sonuçları

Varyansın Kaynağı	Kareler Toplamı	Sd	Kareler Ortalaması	F	p	Manidar Fark
Gruplar Arası	,144	2	,072			
Gruplar İçi	,991	31	,032	2,257	,122	-
Toplam	1,135	33				

($F=2,257$; $p>05$; $\eta^2= .07$)

Türkoloji bölümleri için İslamiyet öncesi Türk edebiyatı dönemi puanları arasında anlamlı bir farklılık tespit edilmemiştir [$F=2,257$; $p=,122$; $p>,05$].

İslami Devir Türk Edebiyatı

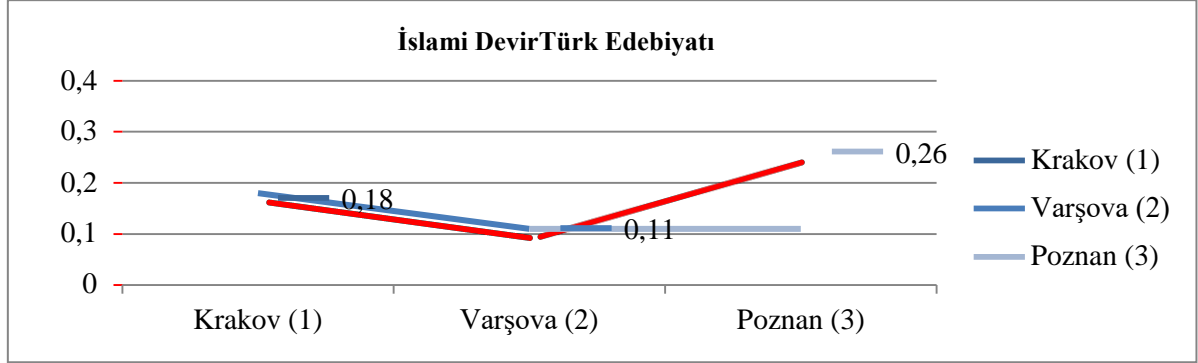
Türk edebiyatı başarı testinin İslami devir Türk edebiyatı verilerine ilişkin elde edilen bulgular tablo 4'te verilmiştir.

Tablo 4. İslami Devir Türk Edebiyatı Dönemine İlişkin Betimleyici Veriler

Üniversiteler	N	$\bar{X}$	S	En düşük Puan	En Yüksek Puan
Krakov (1)	10	,18	,13	,00	,38
Varşova (2)	13	,11	,14	,00	,38
Poznan (3)	11	,26	,16	,00	,62
Toplam	34	,18	,15	,00	,62

İslami devir Türk edebiyatı dönemine ilişkin ortalamalar incelendiğinde Krakov $\bar{X}=18$; Varşova $\bar{X}=11$ ve Poznan $\bar{X}=26$ olarak tespit edilmektedir. İslami devir Türk edebiyatına ilişkin ortalama puanlar arasındaki değişim şekil 2'de gösterilmektedir.

Şekil 2. İslami devir Türk edebiyatı dönemi değişim grafiği

Ortalamalar değerlendirildiğinde Poznan Türkoloji bölümü öğrenci ortalama puanlarının daha yüksek olduğu görülmektedir. Türkoloji bölümlerinde öğrenim gören öğrencilerin EBT İslami devir Türk edebiyatı dönemi puanları arasında anlamlı bir fark olup olmadığını belirlemek amacıyla Anova yapılmış, sonuçları tablo 5'te gösterilmiştir.

Tablo 5. İslami Devir Türk Edebiyatı Dönemine İlişkin Anova Sonuçları

Varyansın Kaynağı	Kareler Toplamı	Sd	Kareler Ortalaması	F	p	Manidar Fark
Gruplar Arası	,127	2	,064			
Gruplar İçi	,693	31	,022	2,845	,073	-
Toplam	,820	33				

($F=2,845$; $p>05$; $\eta^2= .06$)

İslami devir Türk edebiyatı dönemi puanları arasında anlamlı bir farklılık tespit edilmemiştir [$F=2,845$; $p=,073$; $p>,05$].

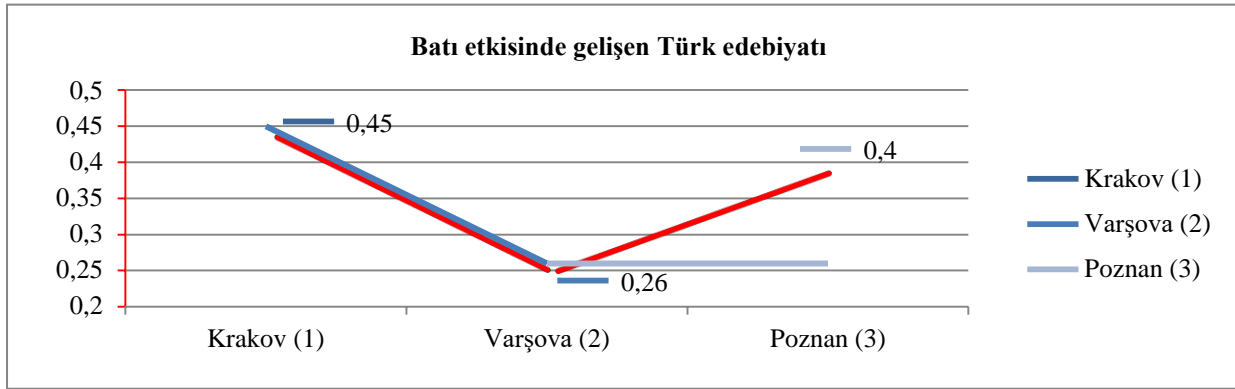
Batı Etkisinde Gelişen Türk Edebiyatı

Türk edebiyatı başarı testinin Batı etkisinde gelişen Türk edebiyatı dönemi verilerine ilişkin elde edilen bulgular tablo 6'da verilmiştir.

Tablo 6. Batı Etkisinde Gelişen Türk Edebiyatı Dönemine İlişkin Betimleyici Veriler

Üniversiteler	N	X	S	En düşük Puan	En Yüksek Puan
Krakov (1)	10	,45	,16	,17	,67
Varşova (2)	13	,26	,14	,17	,67
Poznan (3)	11	,40	,05	,33	,50
Toplam	34	,37	,15	,17	,67

Batı etkisinde gelişen Türk edebiyatı dönemine ilişkin ortalamalar incelendiğinde Krakov $\bar{X} = ,45$; Varşova $\bar{X} = ,26$ ve Poznan $\bar{X} = ,40$ olarak tespit edilmektedir. Batı etkisinde gelişen Türk edebiyatı dönemine ilişkin ortalama puanlar arasındaki değişim Şekil 3'te gösterilmektedir.

Şekil 3. Batı etkisinde gelişen Türk edebiyatı ortalama puanlarının bölümlere ilişkin değişim grafiği

Ortalamalar değerlendirildiğinde Krakov Türkoloji bölüm öğrenci ortalamalarının ($\bar{X} = ,45$) Batı etkisinde gelişen Türk edebiyatına ilişkin sorularda daha yüksek olduğu görülmektedir. Türkoloji bölümlerinde öğrenim gören öğrencilerin Batı etkisinde gelişen Türk edebiyatı dönemi puanları arasında anlamlı bir fark olup olmadığını belirlemek amacıyla Anova yapılmış, sonuçları tablo 7'de gösterilmiştir.

Tablo 7. Batı Etkisinde Gelişen Türk Edebiyatı İlişkin Varyans Sonuçları

Varyansın Kaynağı	Kareler Toplamı	Sd	Kareler Ortalaması	F	p	Manidar Fark
Gruplar Arası	,227	2	,113			1-2
Gruplar İçi	,526	31	,017	6,687	,004	3-2
Toplam	,753	33				

($F=6,687$; $p<05$; $\eta^2 = .09$)

Türkoloji bölümleri için Batı etkisinde gelişen Türk edebiyatı puanları arasında anlamlı bir farklılık tespit edilmiştir [$F=6,687$; $p = ,004$; $p < ,05$]. Krakov Türkoloji bölümü ortalama puanlarının Varşova Türkoloji; Poznan Türkoloji bölümü ortalama puanlarının Varşova Türkoloji ortalama puanlarına lehine anlamlı farklılıklar gösterdiği tespit edilmektedir ($p < ,05$). Bu döneme ilişkin elde edilen eta kare değeri ($\eta^2 = .09$) göz önünde bulundurulduğunda, değişkeninin bu alan üzerinde "büyük" düzeyde bir etkiye sahip olduğu görülmektedir.

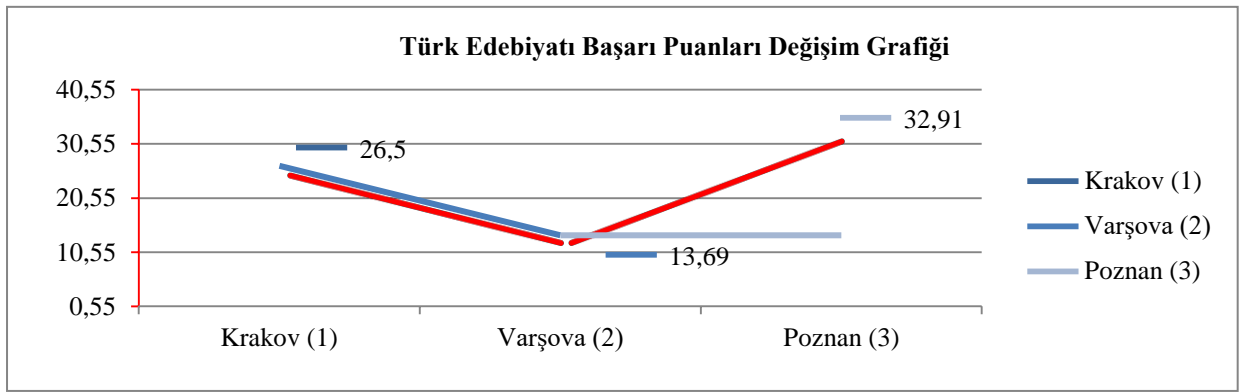
Türk Edebiyatı Başarı Testi Toplam Puanları

Bu bölümde Türk edebiyatı başarısını belirlemek amacıyla, toplam puanları üzerinden değerlendirmelerde bulunulmuştur. Elde edilen başarı puanlarının bölümlere ilişkin betimleyici özellikleri tablo 8'de verilmiştir.

Tablo 8. Türk Edebiyatı Testi Başarı Puanlarına İlişkin Betimleyici Veriler

Üniversiteler	N	$\bar{X}$	S	En düşük Puan	En Yüksek Puan
Krakov (1)	10	26,50	10,5	12	44
Varşova (2)	13	13,69	5,5	4	24
Poznan (3)	11	32,91	8,8	20	56
Toplam	34	23,68	11,7	4	56

Toplam başarı puanlarına ilişkin ortalamalar incelendiğinde Krakov $\bar{X}=26,50$; Varşova $\bar{X}=13,69$ ve Poznan $\bar{X}=32,91$ olarak değerlendirildiği görülmektedir. Türk edebiyatı toplam başarı puan ortalamaları arasındaki değişim şekil 4'te gösterilmektedir.

Şekil 4. Türk Edebiyatı testi başarı puanlarına ilişkin değişim grafiği

Toplam başarı puanlarına ilişkin ortalamalar Poznan Türkoloji bölüm öğrenci ortalamalarının ($\bar{X}=32,91$) daha yüksek olduğu gözlenmektedir. Elde edilen Türk edebiyatı başarı testi puanları arasında anlamlı bir fark olup olmadığını belirlemek amacıyla Anova yapılmış, sonuçlar tablo 9'da gösterilmiştir.

Tablo 9. Türk Edebiyatı Testi Başarı Puanlarına Varyans Analizi Sonuçları

Varyansın Kaynağı	Kareler Toplamı	Sd	Kareler Ortalaması	F	p	Manidar Fark
Gruplar Arası	2313,263	2	1156,631			1-2
Gruplar İçi	2208,178	31	71,232	16,238	,00	3-2
Toplam	4521,441	33				

($F=16,238$; $p<05$; $\eta^2=.5$)

Türkoloji bölümleri için Türk edebiyatı toplam başarı puanları arasında anlamlı bir farklılık tespit edilmiştir [$F=16,238$; $p=,00$; $p<,05$]. Krakov Türkoloji bölümü ortalama puanlarının Varşova Türkoloji; Poznan Türkoloji bölümünün Varşova Türkoloji ortalama puanlarına göre anlamlı farklılıklar gösterdiği tespit edilmiştir ($p<,05$). Bu döneme ilişkin elde edilen eta kare değeri ($\eta^2=.05$) göz önünde bulundurulduğunda, değişkeninin bu alan üzerinde "orta" düzeyde bir etkiye sahip olduğu görülmektedir.

Sonuç

Türkoloji bölümleri için İslamiyet öncesi Türk edebiyatı dönemi puanları arasında anlamlı bir farklılık tespit edilmemiştir [$F=2,257$; $p=,122$; $p>,05$]. Türk edebiyatı başarı testinin İslamiyet öncesi Türk edebiyatı bölümüne ilişkin ortalamalar incelendiğinde Krakov $\bar{X}=,38$; Varşova $\bar{X}=,23$ ve Poznan $\bar{X}=,34$ ortalamaya sahip olduğu görülmüştür. İslamiyet öncesi Türk edebiyatı dönemine ilişkin soruların %31,1'i doğru olarak yanıtlanmıştır

Polonya Türkoloji bölümleri için İslami devir Türk edebiyatı dönemi puanları arasında anlamlı bir farklılık tespit edilmemiştir [$F=2,845$; $p=,07$; $p>,05$]. İslami devir Türk edebiyatı dönemine ilişkin ortalamalar incelendiğinde Krakov $\bar{X}=18$; Varşova $\bar{X}=,11$ ve Poznan $\bar{X}=,26$ olarak tespit edilmiştir. İslami devir Türk edebiyatına ilişkin soruların %18,8'ine doğru yanıt verilmiştir.

Batı etkisinde gelişen Türk edebiyatı dönemine ilişkin ortalamalar incelendiğinde Krakov $\bar{X}=,45$; Varşova $\bar{X}=,26$ ve Poznan $\bar{X}=,40$ olarak tespit edilmektedir. Batı etkisinde gelişen Türk edebiyatı dönemine ilişkin soruların %38,4'ü doğru olarak yanıtlanmıştır. Türkoloji bölümleri için Batı etkisinde gelişen Türk edebiyatı puanları arasında anlamlı bir farklılık bulunmuştur [$F=6,687$; $p=,004$; $p<,05$]. Buna göre Krakov Türkoloji ve Poznan Türkoloji bölümü ortalama puanlarının Varşova Türkoloji ortalama puanlarına göre anlamlı farklılıklar gösterdiği belirlenmiştir. Türk edebiyatı başarı testine ilişkin veriler incelendiğinde öğrencilerin Batı etkisinde gelişen Türk edebiyatı dönemine ilişkin bilgilerinin diğer dönemlere göre daha yüksek puanlara sahip tespit edilmektedir.

Türk edebiyatı başarı testine ilişkin ortalamalar incelendiğinde Krakov $\bar{X}=26,50$; Varşova $\bar{X}=13,69$ ve Poznan $\bar{X}=32,91$ olarak tespit edilmektedir. Türkoloji bölümleri için Türk edebiyatı toplam başarı puanları arasında anlamlı farklılıklar tespit edilmiştir [$F=16,238$; $p=,00$; $p<,05$]. Krakov ve Poznan Türkoloji bölümü ortalama puanlarının Varşova Türkoloji puanlarına göre anlamlı farklılıklar gösterdiği bulunmuştur ($p<,05$). Edebiyat bilgi düzeyine ilişkin ortalama puanların oldukça düşük olduğu gözlenmektedir. Bu durum benzer şekilde Onema (1989) ve Ladky, (2005)'in de çalışmalarında tespit ettiği gibi edebiyatın dil öğretiminde ve müfredatlarda yeterince yer almamasından kaynaklandığı düşünülmektedir.

Öneriler

Türk edebiyatı bilgi düzeylerinin düşük olmasında derslerin Lehçe olarak yürütülmesi etkisi olduğu düşünülmektedir. Derslerin Lehçe yapılmasına rağmen sınavların Türkçe gerçekleştirilmesi başarının düşmesine neden olmaktadır.

Bununla birlikte edebiyat dersleri öğrenciler tarafından sadece bilgi basamağında hedefler içeren sosyal hayat ve kültür kavramlarından uzak bir dersler olarak değerlendirilmektedir. Özellikle

metin seçiminde dikkatli olunması ve sosyal yaşamla ilişkilendirilebilecek metinlerin seçilmesi önerilmektedir.

Dil becerileri ile edebiyat arasındaki ilişkinin sağlanabilmesi için edebiyat dersleri ile ilgili ders materyalleri hazırlanmasının uygun olacağı düşünülmektedir.

Türkoloji programları için Türk edebiyatı derslerinin Türk kültürünü de yansıtacak şekilde yeniden tasarlanması gerektiği düşünülmektedir.

Kaynaklar

- Abrahamowicz, Z. (1987). Polonya'da Türkoloji, başarıları ve gelecekteki gelişimi ile ilgili bazı sorunlar. *Bellekten*, 1(200), 123-138.
- Açık, F. (2011 Aralık). *Türkçe öğretimi üzerine yabancı yazarların hazırladığı ders kitaplarında söz dağarcığı ve kültürel unsurlar*. IV. Uluslararası Dünya Dili Türkçe Sempozyumunda Sunulmuş Bildiri, Muğla.
- Ağıldere T. S. (2010). 18. yy. Avrupa'sında yabancı dil olarak Türkçe öğretiminin önemi: Osmanlı imparatorluğunda İstanbul Fransız dil oğlanları okulu (1669- 1873). *Turkish Studies International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, 5(3), 693–704.
- Arslan M. (2012). Tarihi süreçte Türkçenin yabancı dil olarak öğretimi-öğrenimi çalışmaları. *KSÜ Sosyal Bilimler Dergisi*, 9(2), 167-188.
- Büyük Türkçe Sözlük, (2005). Ankara: Tdk Yayınları.
- Büyüköztürk, Ş., Çakmak, E. B.; Akgün, Ö. E.; Karadeniz, Ş. Demirel, F. (2008). *Bilimsel Araştırma Yöntemleri*. Ankara: Pegem Akademi Yay.
- Coşkun M. (2011). Batı'da Türkoloji Çalışacak Araştırmacılara Öneriler, *Yunus Emre Bülteni*, 21-23. 10-07.2014 tarihinde www.turkoloji.cu.edu.tr/ sayfasından erişilmiştir.
- Dilâçar, A. (1989). 1612'de Avrupa'da yayımlanan ilk Türkçe gramerin özellikleri. *Tday Bellekten*. Ankara: TDK Yayınları, 197-210.
- Ercilasun, A. B. (1983). Türkoloji'nin doğuşu, gelişmesi ve Türkoloji kongreleri, *Töre Dergisi*, 150, 40-45.
- Erdem, C. (2015). Polonya Türkoloji bölümlerinde Türk dili ve edebiyatı eğitimi ve öğrencilerin Türkçe becerileri, Ankara: Gazi Üniversitesi, Yayımlanmamış Doktora tezi.
- Karal, E. Z. (2001). *Osmanlı tarihinde Türk dili sorunu (tarih açısından bir açıklama) Bilim kültür ve öğretim dili olarak Türkçe*. Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları.
- Köprülü, M. F. (1981). *Türk edebiyatı tarihi*. İstanbul: Ötüken Neşriyat.
- Kwiatkowski, P. (2010 Mayıs). *Polonya'daki Türkoloji Çalışmaları*. 3. Uluslararası Türkiyat Araştırmaları Sempozyumunda Sunulmuş Bildiri, Hacettepe Üniversitesi, Ankara.
- Majda T. (2001Ekim). *Polonya'da Türk dili öğretimi tarihçesi. Avrupa'da Yabancı Dil Olarak Türkçe Öğretimi Sempozyumunda sunulmuş bildiri* 26.04.2014 tarihinde <http://www.turkceogretimi.com/yabancilara-turkce-ogretimi/polonya-da-turk-dili-ogretimi-tarihcesi>. sayfasından erişilmiştir.
- Oral, M. (2004). Türkoloji tarihinde 1926 Bakû Türkiyat kongresi, *Folklor/Edebiyat*, 37, 17-37.
- Özdemir, N. (2005). Almanya ve Berlin'deki Türkoloji araştırmaları tarihi ve freie universität Berlin - Türkoloji Enstitüsü, *Milli Folklor Dergisi*, 17(68), 32-39.

Extended Abstract

Introduction

The oldest foreign neighbors known in history to the Turks are the Chinese, Arabs Persians and Slavic peoples. The oldest relationship between the Slavs and the Turks took place before (before the 6th century) the creation of Kiev in Russia. The Turkish and Slavic tribes first encountered in the south of the Ural region. It is observed that the Turkology departments in Poland have been designed as three-year undergraduate, two-year masters and four-year doctoral programs.

In order to graduate students that are competent in their field of expertise, Turkology departments offer courses, such as introduction to Turkology, cultural anthropology, Turkish literature, Turkish history, Turkish language, text reading, Turkish culture and literature, Ottoman history and Islamic history are given. These courses have been leveled within themselves and aim to help students to specialize in their related fields. The Turkish literature course is one of the compulsory courses taught in Polish Turkology departments.

In Turkology departments this course is offered under the name of "Introduction to Turkish Literature" in different years. During Turkish literature classes, topics are taught based on Fuat Köprülü's classification of literary history. First of all, a short review of different periods of Turkish literary history is discussed and then the problems of Turkish literature are defined. This classification seems to have been designed to include a wide range of subjects.

However, the limited number of class periods allocated to Turkish literary lectures necessitates reshaping the topics to address teacher preferences and student interest. Another point that requires attention in the literary classification is that it is important to represent each period? In the light of this information, Turkology departments in Poland- endeavor to equip students with knowledge on Turkish culture, art, language and literature.

It is believed that this study will contribute to the field through the determination of students' Turkish skills and literary levels, to the studies of Western intellectuals in Turkology and the direction of modern Polish Turkology.

Method

This study is based on a survey model design.

Working group

The working group consists of third year students studying in Turkology departments in Poland. The sample is composed of stratified random samples.

Participants have similar characteristics in terms of the period (period) they have studied.

The research was carried out in the spring semesters of 2012-2013 and 2013-2014 in the following universities:

- University of Jagiellon-Krakow
- Warsaw University - Warsaw
- Adam Mickiewicz University – Poznan

Analysis of Data

In order to determine the literary achievements of the students in the research, Turkish Literature Academic Achievement Test (EBT) was developed. Fuat Köprülü's Turkish literary history (Köprülü, 1981) was used in the development of the academic achievement test. This history of literary has also been used in the teaching of literature by the Polish Turkology departments, making it appropriate for this research to be preferred.

In order to improve the achievement test, a list of achievements was created taking the curriculum into consideration. Afterwards, appropriate questions were prepared for these gains. Together with this, a statement table was prepared for the achievement test of Turkish Literature. The distribution of the questions in the test is parallel to the purpose of the study. The questionnaire and the results are organized according to the cognitive domain of Bloom taxonomy. EBT is designed to include 25 questions consisting of 15 multiple-choice and 10 open-ended questions. Besides open-ended questions, multiple-choice questions were also given in a predominant way, and students were asked not to make random choices when they do not know the answer so as to ensure that the achievement test gave reliable results. EBT scores are between 0 and 100 points and high scores indicate a higher success in terms of literary knowledge. The Turkish Literature Achievement Test (EBT) was given to the participants after it was finalized. Since the data meet the hypothesis " $p > 0.05$ ", this study assumes that the variance of the data used is normal. The reliability coefficient of the test results (Cronbach alpha) was found to be 0.95. The results of the achievement test were discussed with the findings obtained in the context of student achievement levels

Polonya'daki Türk Dili ve Edebiyatı Bölümlerinde Öğrenim Gören Öğrencilerin Türk Edebiyatı Bilgi Düzeyleri

Results

1. There was no significant difference between pre-Islamic Turkish literary period scores among Turcology departments [$F = 2,257$; $p = 122$; $p > 05$]. When the averages of pre-Islamic Turkish literature section of Turkish literature achievement test was examined Krakov scored $X = 38$; Warsaw $X = 23$, and Poznan $X = 34$. Only $X = 31.1\%$ of the questions on pre-Islamic Turkish literature were correctly answered

2. There was no significant difference between the scores of Islamic era Turkish literary period among the Polish Turcology departments [$F = 2,845$; $p = 07$; $p > 05$]. When the averages of the Islamic era Turkish literature period are examined, Krakov scored $X = 18$; Warsaw $X = 11$, and Poznan $X = 26$. $X = 18.8\%$ of the questions related to the Islamic era Turkish literature were answered correctly.

3. When the averages of the Turkish literary period developed in the Western influence were examined Krakov scored $X = 45$; Warsaw $X = 26$, and Poznan $X = 40$. $X = 38.4\%$ of the questions related to the Turkish literary period that developed in the Western influence were correctly answered. There was a significant difference between Turkish literature scores developed in Western influence for Turcology departments [$F = 6,687$; $p = 004$; $p < 05$]. According to this, it was determined that the average scores of Krakow Turcology and Poznan Turcology are significantly different than the Warsaw Turcology average scores. When the results of the Turkish literature achievement test are examined, it is determined that the students of the Turkish literature which developed in the Western influence have higher scores than the other periods.

When the averages of Turkish literature success test are examined, Krakov scored $X = 26.50$; Warsaw $X = 13.69$ and Poznan $X = 32.91$. Significant differences were found between Turkish literature total achievement scores for Turcology departments [$F = 16,238$; $p = 00$; $p < 05$]. The mean scores of Krakow and Poznan Turcology departments are significantly different than Warsaw Turcology scores ($p < 0.05$). It is observed that the average scores regarding literary knowledge level are quite low.

Recommendations

The lower level of knowledge of Turkish literature is thought to be the effect of the courses being conducted in Polish.

Despite the fact that the courses are conducted in Polish, exams are given in Turkish, which causes a decrease in the achievement levels.

However, literature lessons are considered by the students as irrelevant to the concepts of social life and culture, which contains only targets at the information level.

Especially, it is suggested that lecturers should be careful in selecting texts and selecting texts that can be related to social life.

It is considered appropriate to prepare course materials related to literary courses in order to ensure the relationship between language skills and literature.

It is thought that Turkish literature courses should be designed in a way that reflects Turkish culture.